

Editorial

Hranicemi genderu

Kateřina Liřková, Kateřina Nedbálková

Genderová studia jsou interdisciplinárním oborem, který na různých akademických pracoviřtích nachází zázemí v disciplínách, jako jsou psychologie, sociální práce, literární teorie, filosofie nebo sociologie. V konvenční akademické praxi mají tyto disciplíny své vymezené hranice, ačkoli se jejich předměty a metody zkoumání z povahy věci překrývají. My jsme se rozhodly tyto (a další) hranice prozkoumat a využít jejich narušování ke kritickému promýřlení sociálních světů, ve kterých ťijeme.

Motiv hranic v názvu čísla odkazuje tedy jednak k vymezení mezi disciplínami, ale také k hranicím mezi akademickou sférou a hnutím či aktivismem. Obojí lze vnímat jako různá pole s odlišným pojmenováním témat a problémů, jazykem, metodami i publikem; je však nasnadě, že mnoho z akademicky zkoumaných otázek má svůj politický rozměr. Jsme přesvědčeny, že cílem vědeckého poznání by neměla být snaha tyto politické aspekty ignorovat, zamřčet či zneviditelnit, jak se o to leckdy sociální vědci pod zdánlivě legitimní rétorikou hodnotové neutrality a neangařovanosti snaží. Dobrá sociálněvědní analýza ukazuje na témata, která jsou jako aktuální a naléhavá vnímána v jiných veřejných diskurzích, a/nebo vyjevuje témata, zdánlivě dobře známá, v nových souvislostech, a/nebo identifikuje témata nová, jejichž interpretace osvětluje zařité a často problematické sociální praktiky. Vždy však reflexivně pracuje s politickým kontextem zkoumaného tématu. Genderová a feministická studia a jejich výzkumné otázky jsou tedy situovány v konkrétních sociálně-politických kontextech a na rozhraní různých vědeckých oborů.

Toto číslo *Sociálních studií* volně navazuje na konferenci „Feministická studia na hranicích“, která proběhla v listopadu 2011 na brněnské Fakultě sociálních studií. Více než 60 prezentujících z České a Slovenské republiky se seřlo, aby diskutovalo své aktuální výzkumy, individuální či týmové, a navázalo tak na historicky první konferenční setkání českých a slovenských feministických studií, které se uskutečnilo v roce 2005 v Praze. Texty obsažené v tomto čísle jsou pouhým zlomkem toho, co brněnská konference přinesla, a nemohou si klást nárok na jakoukoli reprezentativnost. Pro srovnání doporučujeme nahlédnout i do čísla 2/2012 časopisu *Gender, rovné příležitosti, výzkum*, které také přináší některé z příspěvků, jež na brněnské konferenci zazněly.

Námi vybrané texty příkladně reflektují interdisciplinárnost genderových studií a aktuálnost řešených témat. Rovněž otázka hranic se v textech ukazuje z různých úhlů. Čtenářky a čtenáři mají možnost přemýřlet o hranicích a jejich stírání mezi soukromým a veřejným

(na případu sexuálního obtěžování a způsobů, jakým je (ne)vnímáno), domácím a cizím (na případu vietnamských rodin, které si najímají české chůvy), femininním a maskulinním (na případu učednictví, kde se profese předává nikoli v tradiční symbolické logice „otec–syn“, ale po ose „matka–dcera“), biologickým a kulturním (na případu vnímání genderu, jeho původu a významu ze strany přírodních vědců) či mezi důležitými a nedůležitými výzkumnými tématy v sociálních vědách (na příkladu výzkumu dělnické třídy).

Tématem sexuálního obtěžování na středních školách a zejména mírou citlivosti, s jakou české studentky a čeští studenti vnímají nevhodné učitelské chování, se zabývá stat' autorského týmu ve složení *Irena Smetáčková* a *Petr Pavlík*. Nad realizovaným dotazníkovým šetřením diskutují téma, jemuž česká veřejnost, včetně té akademické, často odmítá přiznat vážnost, a ukazují, jak se tato necitlivost promítá do postojů studujících. Autorský tým jde dál a hledá metodologické způsoby, jak se ptát na to, o čem se neví a nemluví. *Adéla Souralová* problematizuje zjednodušující ekonomické názory a kvalitativním způsobem zkoumá motivace sociálních aktérek k zapojení do péče o malé děti. V jejím případě se jedná o situace, které staví na hlavu zaběhané představy o tom, kdo je v transnacionální perspektivě poskytovatelem a kdo příjemcem péče, jelikož autorka zkoumá situace českých chův ve vietnamských rodinách. Otázkám ženských vazeb, jejich komplexnosti a problematičnosti se v kontextu feministických psychoanalytických přístupů věnuje *Lenka Vrábliková*. Z pozice studentky umění analyzuje pedagogický proces, kdy se vědění a symbolická oprávnění k výkonu profese předávají mezi ženou a ženou, tedy učitelkou a studentkou. Genderovým aspektům akademického bádání se jiným způsobem, totiž z perspektivy science and technology studies (STS), zabývá i *Dagmar Lorenz-Meyer*. Ve své stati kriticky reflektuje způsob, jímž jako vědkyně a feministka usilovala o sdílení svých zjištění s participanty a participantkami svého výzkumu, kteří a které sami dělají vědu. Autorka analyzuje způsoby, jakými promlouvala o genderu, a to, jak jim bylo z druhé strany (ne)rozuměno, přičemž si všímá otázek moci a vykazatelnosti jak v sociální interakci, tak ve vědecké praxi. Sociální třída v konceptuální i empirické dimenzi je hlavním tématem příspěvku *Kateřiny Nedbálkové*. Autorka v textu (znovu)nastoluje výzkumnou agendu, která se (nejen) v české sociologii jeví jako zapomenutá či dokonce překonaná a upomíná nás na nutnost uvažovat o mužství a ženství v kontextu dalších sociálních kategorií. Tematické číslo uzavírá recenze představující aktuální knihu vlivné feministické teoretičky.

Věříme, že čtenáři a čtenářky shledají naše, skrze texty uchopené, putování mezi různě vymezenými hranicemi přínosným, ať už je jejich pozice v akademické obci jakákoli.